

23.8.2006

Dnro 2608/4/04

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Riitta Länsisyrjä

LAPSEN PALAUTTAMISTA KOSKEVAN PÄÄTÖKSEN TÄYTÄNTÖÖNPANOYRITYS

1 KANTELU

Kantelijat (A ja B) arvostelevat eduskunnan oikeusasiamiehelle 1.10.2004 osoittamassaan kantelukirjoituksessa Espoon kihlakunnanviraston ulosotto-osaston kihlakunnanvoudin ja Espoon kihlakunnan poliisilaitoksen menettelyä virka-avun antamisessa. Kantelijoiden mukaan Espoon kihlakunnanviraston kihlakunnanvoudi oli yhdessä poliisin kanssa tehnyt 29.9.2004 kello 13.40 kantelijoiden kotiin "rynnäkön". Paikalla asunnossa oli tuolloin kantelija B sekä hänen 7- ja 10-vuotiaat lapsensa. Kantelija B on vastineessaan arvostellut myös ulosottomiehen virka-apupyynnön perusteella läsnä olleita sosiaali- ja terveysviranomaisia paikalla olleiden lasten suojaamisen puuttumisesta. Kantelijoiden mukaan kihlakunnanvoudi henkilökuntineen ja poliisi olivat tulleet heidän asuntoonsa sisään väkisin esittämättä kotietsintälupaa. He olivat olleet siviiliasussa eikä heillä ollut ollut virkamerkkejä näkyvissä. Lapset oli pakotettu sisätiloissa istumaan. Kantelija B "työnnettiin" sivuun seinän viereen. Lapsien ei sallittu poistua asunnosta ulos.

Kantelijat ovat 18.11.2004 päivätyssä lisäkirjelmässään vielä pyytäneet selvittämään toimenpiteen perusteen laillisuuden ja aiheellisuuden, lastensuojelulain mahdollisen rikkomisen, tilapäisen vapaudenriiston perusteen, yksityisomaisuuteen kajoamisen ja paikkojen sekoittamisen sekä virkamiesten käytöksen mahdollisen väkivaltaisuuden ja toimenpiteen perusteena mahdollisesti olleen luvattoman telekuuntelun.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Espoon kihlakunnanviraston ulosotto-osastolla oli täytäntöönpantavana korkeimman oikeuden 5.8.2004 antama päätös lapsen palauttamisesta Haagin sopimuksen nojalla ja siihen liittyvä Espoon kärjäoikeuden samana päivänä antama päätös tähän päätökseen sisältyneen määräyksen täytäntöönpanosta. Lisäksi asiassa oli täytäntöönpantavana Espoon kärjäoikeuden 17.9.2004 antama väliaikainen turvaamistoimipäätös, jonka

mukaan mm. sosiaalihuollon viranomaisen oli sijoitettava kysymyksessä olevat lapset väliaikaisesti valtion, kunnan tai kuntayhtymän omistamaan tai ylläpitämään laitokseen tai muuhun sopivaan hoitoon. Espoon käräjäoikeuden 5.8.2004 antaman päätöksen mukaan korkeimman oikeuden antama määräys lasten palauttamisesta oli pantava vastapuolta kuulematta täytäntöön. Oikeus määräsi ulosottomiehen noutamaan lapset ilman sovittelun järjestämistä. Päätös määrättiin pantavaksi täytäntöön mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta.

Espoon johtava kihlakunnanvouti pyysi poliisilta kirjallisesti virka-apua lasten ja heidän äitinsä olinpaikan selvittämiseksi 21.9.2004 tutkinta- ja virka-apurekisteriin kirjatulla pyynnöllä. Rekisterin merkintöjen mukaan poliisin tehtävänä olinpaikan selvittämisessä oli tarkkaileminen ja havaintojen tekeminen. Asiassa saatiin selville 28.9.2004, että lasten äidin käytössä ollut henkilöauto oli pysäköitynä kantelijoiden asunnon asunto-osakeyhtiön pysäköintialueella. Poliisin tekemien havaintojen perusteella auto oli pysäköitynä ko. paikassa seuraavan yön. Seuraavana aamuna virka-apupyynnössä tarkoitettujen lasten äidin havaittiin poistuvan asunnosta ko. henkilöautolla.

Kun lasten oleskelusta kantelijoiden asunnossa ei saatu enempää havaintoja, kihlakunnanvouti päätti kutsua toimenpiteeseen osallistuvat ulosotto-, poliisi ja sosiaaliviranomaisen edustajat koolle ja suorittaa tarkastuskäynnin asunnolla.

Asunnolle saavuttiin noin kello 14.00. Asunnossa olivat kantelija B ja hänen 7- ja 10 -vuotiaat lapsensa. Läsnä olivat edellä kohdassa 2 mainitut viranomaisten edustajat sekä kihlakunnanvoudin paikalle kutsuma sosiaalityöntekijä sekä hänen paikalle kutsumansa psykologi ja päiuvystävä lääkäri. Tapahtumista asunnolla asianosaiset ovat esittäneet toisistaan poikkeavat kertomukset. Asunnon tarkastamisen täytäntöönpanotehtävän suorittamiseksi olivat tehneet kihlakunnanvouti ja hänen määräyksestään kaksi paikalla ollutta avustavaa ulosottomiestä. Toimi oli saadun selvityksen mukaan kestänyt kaiken kaikkiaan noin 20 minuuttia. Täytäntöönpanon kohteena olevia lapsia ei asunnosta löytynyt. Toimituksen lopuksi kihlakunnanvouti oli antanut kantelija B:lle päätökseksi otsikoidun 29.9.2004 päivätyn asiakirjan, joka oli sisällöltään seuraava:

"Olemme joutuneet menemään asuntoon sisälle, koska meillä on ollut erittäin painava peruste olettaa, että Amerikan yhdysvaltoihin palautettavaksi määrätyt pojat [...] oleilevat asunnossanne. Toimenpide perustuu ulosottolain 3 luvun 49 ja 82 §:iin."

Kihlakunnanvouti laati sittemmin myös muistiinpanot toimenpiteen kulusta.

3.2

Toimenpiteen peruste

Tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetun lain (jälj. täytäntöönpanolaki) 21 §:n nojalla tuomioistuimen määräämän noudon täytäntöönpano kuuluu ulosottomiehelle. Ulosottomiehen täytäntöönpanotoimista on, jollei tässä laissa toisin säädetä, soveltuvin osin

voimassa, mitä tuomion tai päätöksen täytäntöönpanosta sekä kuluista ja muutoksenhausta ulosottolaissa säädetään.

Täytäntöönpanolain 24 §:n 1 momentin mukaan noutamisessa on henkilön, joka on toimittanut asiassa tämän lain mukaisen sovittelun, tai sosiaalihuollon viranomaisen edustajan oltava läsnä. Sovittelijan tai sosiaalihuollon edustajan on pyydettävä paikalle saatavilla oleva lapselle läheinen henkilö sekä tarvittaessa kutsuttava paikalle myös lääkäri tai muu asiantuntija.

Lain 32 §:n nojalla sosiaalihuollon viranomaisen on ulosottomiehen pyynnöstä annettava täytäntöönpanon suorittamiseksi tarpeellista virka-apua. Tuomioistuimen tai ulosottomiehen pyynnöstä poliisiviranomaisen tulee antaa virka-apua lapsen ja tämän huoltajan olinpaikan selvittämiseksi sekä päätöksen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

Ulosottolain 3 luvun 48 §:n 3 momentin etsimisvelvollisuuden laajuutta koskevan säännöksen mukaan muun kuin maksuvelvoitteen täytäntöönpanossa täytäntöönpanon kohdetta tulee etsiä siinä laajuudessa kuin sitä asia kokonaisuutena arvioiden voidaan pitää kohtuullisena ja noudattaen soveltuvin osin, mitä maksuvelvoitteen täytäntöönpanosta jäljempänä säädetään.

Ulosottolain 3 luvun 49 §:ssä on etsimisoikeutta koskeva toimivaltasäännös paikkaan kohdistuvassa etsinnässä. Omaisuutta saadaan ulosmittauksen toimittamiseksi etsiä velalliselle kuuluvassa tai hänen käytössään olevassa rakennuksessa, säilytyspaikassa, kulkuneuvossa taikka muussa sisä- tai ulkotilassa. Mitä tässä säädetään velallisesta, koskee myös sivullista, jos on aihetta olettaa, että hänelle kuuluvissa tai hänen käytössään olevissa tiloissa on velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Voimakeinoista säädetään 82 §:ssä.

Etsimistoimia saadaan suorittaa myös velallisen asunnossa tämän suostumuksetta, jos on perusteltua aihetta olettaa, että siellä on ulosmittauskelpoista omaisuutta eikä ulosottomies ole saanut selville riittävästi velalliselle riidattomasti kuuluvaa muuta omaisuutta. Mitä tässä säädetään velallisesta, koskee myös sivullista, jos on erittäin painava peruste olettaa, että sivullisen asunnossa on velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Sivulliselle on ensin varattava tilaisuus luovuttaa tällainen omaisuus, jollei välittömiä etsimistoimia voida pitää välttämättöminä.

Arvioin ensinnäkin ulosottomiehen toimivaltaa kantelijoiden asunnossa suoritettuun etsintään.

Asiassa on ollut kysymys toimivaltaisen ulosottomiehen suorittamasta täytäntöönpanokelpoisten tuomioistuinten päätösten täytäntöönpanosta. Täytäntöönpanon kohteen löytämiseksi ulosottomiehellä on täytäntöönpanolain 21 §:n 2 momentin ja ulosottolain 3 luvun 49 §:n nojalla siinä säädetyin edellytyksin oikeus etsiä täytäntöönpanon kohdetta eli noudettavaksi määrättyjä lapsia myös sivullisen asunnosta.

Etsinnän edellytyksenä lainkohdan mukaan on, että siihen turvaudutaan vain toissijaisesti eli, jos lapsia ei muutoin ole tavoitettu. Kihlakunnanvoudin

selvityksestä ilmenee, että lapsia oli etsitty ja yritetty tavoittaa omasta kotiosoitteesta. Hän toteaa, että oli käynyt myös selväksi, että lapset eivät ole olleet kotonaan ja, että heitä oli myös selvästi piiloteltu jonkun sivullisen toimesta. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 44 §:n 1 momentin mukaisesti lapsen palauttamista koskeva määräys on täytäntöön pantava kiireellisesti. Täytäntöönpanon perustana oli myös osaltaan Espoon käräjäoikeuden 17.9.2004 antama väliaikainen turvaamistoimipäätös, jossa lasten väliaikaista sijoittamista koskeva määräys perustui osaltaan siihen, että asiassa oli aihetta otaksua, että lapset täytäntöönpanon estämiseksi viedään maasta tai muutetaan paikasta toiseen. Näin ollen katson, että ulosottomiehen menettely on täyttänyt toissijaisuuden edellytyksen.

Sivulliselle tulee myös varata tilaisuus vapaaehtoisesti luovuttaa täytäntöönpanon kohde. Kantelun mukaan etsintään asunnossa oli ryhdytty selvittämättä tarkemmin, mistä oli kysymys. Selvityksen mukaan kantelija B:n käytös välittömästi asunnon oven avaamisen jälkeen oli estänyt asian tarkemman selvittelyn. Kihlakunnanvouti toteaa kuitenkin ilmaisseensa toimenpiteen perusteen, jolloin kantelija B oli kieltänyt sisälle pääsyn. Katson jääneen asiassa osoittamatta, että menettely olisi tältäkin osin ollut virheellistä.

Ulosottolaissa on sivullisen asuntoa muun muassa täytäntöönpanon kohteen etsinnässä suojattu asianosaisten asuntoa voimakkaammin. Ulosottolain muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä edellytettiin vain *perusteltua syytä*. Esityksessä todetaan 49 §:n perusteluina mm. seuraavaa (s. 143):

Ulosottomiehellä tulisi olla perusteltu syy olettaa, että sivullisen asunnossa on velalliselle kuuluvaa omaisuutta. Tällöin edellytettäisiin melko konkreettista tietoa siitä, että tietty esine tai tietynlainen velalliselle kuuluvaa omaisuutta on sivullisen asunnossa.

Lakivaliokunta totesi mietintönsä (LaVM 34/2002 vp) perusteluissa – viitaten perustuslakivaliokunnan lausuntoon – muun muassa, että esitetyillä *erittäin painavilla perusteilla* turvataan lain tasolla se, että etsinnästä sivullisen asunnon osalta tulee hyvin poikkeuksellinen toimi.

Koska asunnossa tapahtuva etsintä rajoittaa perustuslaissa turvattua kotirauhaa, ei säännöksiä saa tulkita laajentavasti. Näin ollen, kun säännöstä arvioidaan lasten noutoa koskevan päätöksen täytäntöönpanossa, on ulosottomiehen käytössä olleelle näytölle lasten oleskelusta asunnossa toimenpiteeseen ryhdyttäessä asetettava melko korkean todennäköisyyden vaatimus. Toisaalta täyttä näyttöä oleskelusta ei säännöksessä aseteta.

Kiiran selityksen mukaan perusteet asuntoon menemiselle vastoin kantelija B:n suostumusta olivat:

- Lapsia ei ollut tavoitettu kotoaan ja oli käynyt selväksi, että heitä piilotellaan jonkun sivullisen luona.

- Poliisi oli ulosottomiehen virka-apupyynnön nojalla selvittänyt äidin ja lasten olinpaikkaa. Poliisi ilmoitti 29.9.2004 noin yhdeksän aikaan aamulla, että oli saanut selville äidin olinpaikan. Olinpaikka oli kantelijoiden asunto. Lähistöllä oli havaittu äidin miesystävän käyttämä auto. Myöhemmin selvisi, että äidin havaittiin poistuneen asunnosta noin klo 10 aikaan.

- Pojista ei ollut havaintoa, koska asuntoon sisään ei peitettyjen ikkunoiden johdosta pystytty näkemään. Täyttä varmuutta lasten oleskelusta ei voinut saada muutoin kuin tutkimalla asunto. Oli kuitenkin painavat syyt olettaa, että äiti ainakin yöpyy siinä osoitteessa, missä hänen lapsensakin ovat.

- Viimeisenä perusteena asuntoon sisään menolle oli kantelija B:n uhkaava käytös ovella.

Kun vielä otetaan huomioon poliisin kertomus havainnoistaan asunnon välittömässä läheisyydessä, voidaan ulosottomiehen johtopäätöstä ainakin äidin oleskelun osalta toimenpidettä edeltävänä yönä pitää perusteltuna. Perusteita oli myös yleisen elämäkokemuksen perusteella olettaa pitkittyneessä noutotilanteessa äidin ja lasten yöpyvän samassa osoitteessa. Kun vielä otetaan huomioon kantelija B:n käyttäytymisestä esitetty selvitys, mitä ei sinänsä ole vastineissa kiistetty, katson ulosottomiehellä olleen harkintavaltansa puitteissa mahdollista katsoa, että etsinnälle oli laissa tarkoitetut edellytykset.

Asunnossa tapahtuvan täytäntöönpanon osalta korostuvat ulosottolain 1 luvun 19 §:n mukaiset asianmukaisuuden vaatimukset. Lainkohdan mukaan ulosottomiehen tulee toimia virkatehtävissään asianmukaisesti ja puolueettomasti. Täytäntöönpanotehtävät tulee suorittaa joutuisasti, tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti aiheuttamatta vastaajalle tai sivulliselle suurempaa haittaa kuin täytäntöönpanon tarkoitus vaatii. Ulosottomiehen tulee edistää vastaajan omatoimisuutta ja asianosaisten välistä sovinnollisuutta ulosottoasiassa sopivalla tavalla sekä mahdollisuuksien mukaan ja laissa säädetyissä rajoissa ottaa huomioon asianosaisten toivomukset.

Asianmukaisuusvaatimuksen keskeinen sisältö on velvollisuus suhteellisuusperiaatteen noudattamiseen. Tämä merkitsee muun muassa sitä, että etsimistöimien suuntaamisessa ja mitoittamisessa tulisi valita vähimmän haitan tie. Hallituksen esityksen (216/2001 vp) perusteluissa on korostettu, että voimakeinoin asuntoon pääsemiseksi tulisi turvautua vain poikkeuksellisesti ja tilanteen sitä välttämättä edellyttäessä. Asuntoon kohdistuvaa etsintää ei saisi suorittaa tavalla, joka tarpeettomasti järkyttää siellä olevia henkilöitä.

Lasten noudon täytäntöönpano edellytti kiireisiä toimenpiteitä. Täytäntöönpanon suorittamiseksi lapsia ei ollut luovutettu ulosottomiehelle eikä heitä ollut tavoitettu täytäntöönpanon loppuun saattamiseksi. Näin ollen muiden etsinnän edellytysten täytyttyessä ei etsinnän kohdistamista kantelijoiden kotiin voida pitää suhteellisuusperiaatteen vastaisena.

Arvioin tapahtumia etsinnän aikana jäljempänä kohdassa 3.4.

3.3

Virka-apu

Ulosottomiehen sosiaaliviranomaiselle tekemä virka-apupyyntö ja tämän sen perusteella paikalle kutsumien henkilöiden läsnäolo perustui täytäntöönpanolain 24 ja 32 §:iin. Menettely vastaa tältä osin sitä, mitä oikeusministeriön ohjeessa 18.6.1996 (3553/36/96 Om) on tarkemmin noutomenettelystä lausuttu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöön kohdistetun arvostelun osalta katson, että heidän tehtävänsä oli virka-apupyyntöön mukaisesti turvata täytäntöönpanon kohteena olleiden lasten asemaa. Asiassa on jäänyt osoittamatta, että etsintätilanteessa olisi ilmennyt mitään sellaista, mihin heidän lastensuojelulain nojalla olisi välittömästi tullut puuttua läsnä olleiden kantelijoiden lasten edun turvaamiseksi.

Poliisi on asiassa antanut Espoon kihlakunnan johtavan kihlakunnanvoudin kirjallisesta pyynnöstä ja täytäntöönpanolain 32 §:n 2 momentin nojalla virka-apua lasten olinpaikan selvittämiseksi. Lisäksi ulosottomies on pyytänyt ulosottolain 3 luvun 82 §:n nojalla poliisilta virka-apua etsintätilannetta varten selvityksen mukaan lähinnä väkivaltaisuuksien estämiseksi sekä tarvittaessa poistamaan asiaankuulumattomat henkilöt toimituspaikalta sekä estämään mahdolliset toimituspaikalta pakenemiset.

Täytäntöönpanolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 96/1995 vp) perusteluissa (29 §) todetaan muun muassa seuraavaa:

Pykälän 2 momentin nojalla tuomioistuimien ja ulosottomies voivat tarvittaessa muissakin tilanteissa pyytää poliisilta virka-apua. Poliisiviranomainen itse päättää virka-apun antamisesta toimivaltuuksiensa rajoissa. Ulosottomiehellä on oikeus saada poliisilta virka-apua myös ehdotuksen 10 §:n 3 momentin viittaussäännöksen nojalla ulosottolain 3 luvun 30 §:n mukaisesti vastarintaa kohdatessaan.

Poliisin virka-apuun tulee kuitenkin turvautua lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien täytäntöönpanoasioiden laatu huomioon ottaen vain poikkeuksellisesti lukuun ottamatta lapsen ja hakijan vastapuolen asuintai oleskelupaikan selvittämistä sekä 24 §:n 2 momentissa ja huolto- ja tapaamisoikeuslain 48 a §:ssä tarkoitettua lapsen sijoittamista. Täytäntöönpanolain säännökset toimenpiteen suorittamisesta mahdollisimman hienovaraisesti ja lasta järkyttämättä koskevat tällöin myös poliisia. Hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi virkapukujen ja poliisitunnuksella varustettujen virka-autojen käyttämistä tulee välttää.

Poliisin on ulosottolain 3 luvun 107 §:n nojalla annettava ulosottomiehelle täytäntöönpanossa tarpeellista virka-apua. Virka-apua voidaan antaa toisaalta poliisin toimivallan puitteissa vain niihin toimenpiteisiin, jotka ovat pyytävän viranomaisen toimivallan piirissä. Poliisin antamasta virka-avusta säädetään poliisilain 40 §:ssä.

Saadun selvityksen mukaan lasten olinpaikan selvittämiseksi oli tehty tiedusteluja julkisista rekistereistä ja tiedotusvälineistä sekä muista poliisin käytössä olevista rekistereistä. Koottujen ja analysoitujen tietojen perusteella tehtiin "kenttätiedusteluja". Poliisin todettiin tehneen "huomioita" lasten äidin käyttämän ajoneuvon sijainnista kantelijoiden asunnon ulkopuolella olleella pysäköintialueella ainakin illalla 28.9.2004 ja seuraavana aamuna.

Saadun selvityksen perusteella on jäänyt osoittamatta, että poliisi olisi ylittänyt toimivaltaansa olinpaikan selvittämiseksi käyttämiensä keinojen osalta tai muutoinkaan menetellyt lainvastaisesti antaessaan ulosottomiehelle virka-apua lasten olinpaikan selvittämiseksi.

Mitä tulee ulosottomiehen etsintä- ja mahdollisen täytäntöönpanotilanteen turvaamiseksi poliisilta pyytämään virka-apuun katson, että ulosottomiehellä on ollut aihetta varautua siihen, että toimituksen häiriöttömän kulun turvaamiseksi ja mahdollisia voimankäyttötilanteita varten poliisi kutsutaan jo etukäteen paikalle.

Poliisin 40 §:n mukaisen viranomaiselle annettavan virka-avun edellytyksenä on pykälän 2 momentin mukaan, että virka-apu on tarpeellinen, koska virka-apua pyytävää viranomaista estetään suorittamasta ao. virkatointaan sekä, että esteen poistaminen edellyttää poliisin toimivaltuuksien käyttöä. Näin ollen poliisilla on samoin perustein kuin edellä virka-avun pyytämisestä on todettu, ollut oikeus virka-avun antamiseen etsinnän toteuttamiseksi.

3.4

Etsinnän toimittaminen

3.4.1

Kihlakunnanvoudin menettely

Kihlakunnanvoudi on asiassa päättänyt asuntoon menosta vastoin asunnonhaltijan tahtoa ulosottolain 3 luvun 49 §:ään perustuvan toimivaltansa nojalla ja harkintavaltansa puitteissa. Voimakeinojen käytön tarpeellisuuden arviointi on virka-avun perusteella kuulunut poliisin harkintavaltaan.

Asiassa ei ole osoitettu, että ulosottomies tai avustavat ulosottomiehet olisivat etsinnässä jättäneet ottamatta huomioon lasten asianmukaista kohtelua tai aiheuttaneet vahinkoa kantelijoiden omaisuudelle.

3.4.2

Poliisin menettely

Oikeusohjeita

Ulosottomiehellä on ulosottolain 3 luvun 82 §:n mukaan oikeus etsiessään ulosmittauskelpoista omaisuutta, muuta täytäntöönpanon kohdetta tai asiassa selvitystä taikka päästäkseen täytäntöönpanon edellyttämiin tiloihin tarvittaessa avata tai avauttaa lukkoja ja ovia sekä täytäntöönpanon toimittamiseksi käyttää muita vastaavia voimakeinoja siinä määrin kuin niitä voidaan olosuhteet huomioon ottaen pitää perusteltuina sekä saada poliisilta

virka-apua. Asianomaiselle on kuitenkin varattava tilaisuus toimia itse, jollei täytäntöönpano sen johdosta vaarannu.

Jos ulosottomies kohtaa vastarintaa, jolla pyritään estämään täytäntöönpano tai sitä tuntuvasti vaikeuttamaan, ulosottomiehellä on oikeus saada poliisilta virka-apua. Ulosottomies saa vastarintaa kohdatessaan itsekin käyttää sellaisia vastarinnan murtamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita täytäntöönpanotehtävän laatu, vastarinnan vaarallisuus sekä tilanne muutoinkin huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina (ulosottolaki 3 luku 83 § 1 momentti).

Virka-apua antaessaan poliisilla on poliisilain 27 §:n mukaisesti oikeus myös voimakeinojen käyttöön. Säännöksen 1 ja 2 momenttien mukaan poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus vastarinnan murtamiseksi, henkilön paikalta poistamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Poliisilain tuolloin voimassa olleen 20 §:n 2 momentin nojalla poliisilla on pykälässä mainituin edellytyksin oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Pykälän 3 momentissa säädetyin edellytyksin henkilö voidaan myös ottaa kiinni ja pitää säilössä.

Arviointi

Kantelun mukaan kantelijoiden lapset pakotettiin istumaan eikä heitä kantelija B:n ja ulkopuolisen henkilön pyynnöistä huolimatta päästetty poistumaan ulos. Hänet "työnnettiin" sivuun seinän viereen.

Rikosylikonstaapelin selvityksen mukaan paikalla olijoiden turvallisuuden takaamiseksi kantelija B:n liikkuminen muualle huoneistoon estettiin kehotuksin ja asettumalla hänen kulkureitilleen. Hän kiistää voimakeinojen käytön ja ilmoittaa, ettei muista, että kantelija B olisi pyytänyt, että lapset saavat poistua pihalle.

Vanhempi konstaapeli totesi selvityksessään, ettei kantelijoiden lasten olemista rajoitettu eikä kantelija B:tä työnnetty sivuun missään vaiheessa.

Toinen vanhempi konstaapeli toteaa selvityksessään, että "ajauduimme asunnon sisälle eteisaulaan".

Totean, että kuvaukset asuntoon sisälle menosta poikkeavat selvityksissä jossain määrin toisistaan. Joka tapauksessa voimakeinojen käyttö ei selvityksen valossa ole voinut olla lievää voimakkaampaa. Vaikka asuntoon olisikin siirrytty osittain työntämällä kantelija B:n vastarinnan murtamiseksi ja

kun suulliset kehotukset eivät ole vaikuttaneet, voimakeinon käyttö on ollut tarpeellista ja puolustettavaa täytäntöönpanotehtävän tärkeys ja kiireellisyys huomioon ottaen.

Kantelija B:n liikkumisen rajoittamisesta esitetty näyttö tukee sitä käsitystä, että rajoittamisessa ei ole käytetty voimakeinoja ja se on koskenut ainoastaan liikkumista asunnon muissa tiloissa. Perusteena on ollut hänen käyttäytymisensä perusteella tehty arvio tarpeesta turvata läsnäolijoiden turvallisuus.

Kantelija B:n liikkumisen estäminen asunnon muissa huoneissa ei mielestäni sisällä kantelijoiden väittämää perustuslain 7 §:ssä turvatu henkilökohtaisen vapauden riistoa, koska järjestely ei selvityksen mukaan estänyt häntä poistumasta asunnosta. Saadun selvityksen perusteella on myös jäänyt näyttämättä, että lapsia olisi estetty poistumasta asunnosta. Edellä selostetut poliisilain säännökset sallivat liikkumista rajoitettavan, eivätkä edes sulje pois mahdollisuutta vapaudenriistoonkaan, mikäli se suhteellisuusperiaate huomioon ottaen on ollut välttämätöntä täytäntöönpanon turvaamiseksi tai järjestyksen ja turvallisuuden varmistamiseksi.

Saadun selvityksen perusteella jää mielestäni näyttämättä, että kantelija B:n liikkumista olisi rajoitettu enemmän kuin täytäntöönpanon turvaamiseksi tai järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on ollut tarpeellista.

Kantelijat väittävät, että poliisit eivät olisi esittäneet virkamerkkejään tullessaan kantelijoiden asuntoon. Poliisimiesten selvitysten mukaan kaikilla heillä oli esillä heidän virkamerkinsä. Katson, että tilanteesta asunnon sisällä ei ole saatavissa enempää asian lopputulokseen vaikuttavaa selvitystä.

Näin ollen ja, kun asiassa on myös jäänyt osoittamatta, että poliisi olisi etsintätoimituksen aikana vahingoittanut kantelijoiden omaisuutta tai menetellyt muutoin virkavelvollisuuksiensa vastaisesti, kantelu ei tältä osin anna aihetta toimenpiteisiin.

3.5

Tapatumien kirjaaminen

Kantelijat arvostelevat sitä, ettei toimituksesta pidetty pöytäkirjaa eikä ulosottomiehen laatimia muistiinpanoja toimitettu kantelijalle.

Ulosottolain 3 luvun 25 §:n mukaan toimituksesta tulee pitää pöytäkirjaa, jos toimituksessa esitetään väitteitä tai vaatimuksia taikka jos siihen muutoin ilmenee aihetta. Muissa tapauksissa toimituksesta tulee tehdä tarpeellisia muistiinpanoja (1 momentti).

Hallituksen esityksen perusteluissa (HE 216/2001 vp.) todetaan tältä osin, että säännöksellä pyritään turvaamaan se, että toimituksessa asianosaisten esittämät väitteet ja vaatimukset tulisivat kirjatuiksi. Merkitystä ei tällöin olisi sillä, missä ulosmittaus on toimitettu. Pöytäkirjan pitäminen saattaa myös muulloin olla aiheellista, esimerkiksi silloin, kun toimituksessa joudutaan turvautumaan ulosottopakkoon. Jos toimitus pidetään muualla kuin

virka huoneessa, esimerkiksi ulosmitataan omaisuutta velallisen asunnossa tai säilytystilassa, olisi aiheellista tehdä tarpeellisia muistiinpanoja vastaisen varalle toimituksen kulusta, vaikka väitteitä tai vaatimuksia ei esitettäisi eikä varsinaisen pöytäkirjan pitämiseen olisi aihetta. Muistiinpanot ovat avuksi, jos asiassa joudutaan myöhemmin antamaan lausunto tai selvitys esimerkiksi ulosottovalituksen johdosta.

Koska varsinaisia täytäntöönpanoon vaikuttavia väitteitä ei tilaisuudessa ole esitetty, säännös jättää ulosottomiehelle harkintavaltaa sen suhteen oliko pöytäkirjaamiseen aihetta vai ei. Joka tapauksessa, kun asiassa on turvauduttu pakkokeinoihin eli asuntoon on menty ilman omistajan suostumusta, on muistiinpanojen laatiminen ollut aiheellista. Mielestäni myös pöytäkirjan laatiminen olisi asian jälkikäteisen selvittämisen kannalta ollut perusteltua.

Ulosottomies on laatinut asiassa muistiinpanot, joita hän kuitenkaan ei ole toimittanut kantelijoille. Jollei pöytäkirjaa ole tarvinnut laatia, ulosottolain 3 luvun 35 §:ssä edellytetään, että ulosottomies antaa muulla tavalla sitä vastaavat tiedot. Asiassa ei ole kuitenkaan ilmennyt, että muistiinpanoja olisi ulosottomieheltä pyydetty. Edellä esitetyn perusteella katson, että ulosottomiehen ei ole osoitettu menetelleen asiassa tältäkin osin lainvastaisesti.

- - -